Domy mrtvých: unikátní archeologický výzkum Fakulty filozofické v dokumentu České televize

25.9.2023 - Petr Krištuf | Západočeská univerzita v Plzni

V létě roku 2021 započal unikátní archeologický projekt, při němž byly v okolí ikonické hory Říp odkryty 6000 let staré mohyly. Z mnoha pohledů jedinečná událost nám dává nahlédnout do života prvních zemědělců, kteří se usadili na našem území a začali kulturně měnit okolní krajinu. Kdo byli lidé pohřbení v mohylách někdy až 130 metrů dlouhých? Proč stavěli mohyly takových tvarů a takové orientace? Proč zrovna okolí Řípu? Na tyto a další otázky týkající se našich nejstarších předků odpovídají v dokumentu Domy mrtvých Petr Krištuf z katedry archeologie Fakulty filozofické ZČU, Jan Turek z Centra teoretických studií Univerzity Karlovy a Michal Hejcman z katedry ekologie Univerzity Jana Evangelisty Purkyně.

Půlhodinový snímek z cyklu V širších souvislostech představuje okolí mýtické hory Říp jako místo, s nímž středověké legendy spojují původ českého státu. Archeologické výzkumy odhalují, že tento prostor byl ale intenzivně osídlen již od pravěku. Česká televize jej v premiéře uvede 26. 9. od 22:00 na ČT2, v repríze 30. 9. od 15:45. K vidění bude také v archivu iVysílání. Diváci se dozvědí, jak mohou tyto stavby souviset se středověkými legendami a jestli byl pod některou z nich skutečně pohřben praotec Čech.

Archeologové nejprve objevili unikátní mohylu u obce Dušníky, poté nedaleko Vražkova a další u obce Račiněves.

Eneolitické dlouhé mohyly jsou nejstarší pohřební monumenty v Evropě. Vznikly o více než 1000 let dříve než egyptské pyramidy a představují první památníky zemřelých předků, které byly na našem území budovány. Jejich mohutné náspy řadu tisíciletí strukturovaly krajinu a identitu našich předků, do dnešních dnů se ale nezachovaly. Na povrchu po nich nezůstaly viditelné stopy, a tak byly v posledních stoletích zapomenuty. Moderní archeologický výzkum je ovšem znovu vpisuje do mapy krajiny, a tyto kdysi monumentální stavby se tak vracejí zpět do našeho vědomí.

Dlouhé mohyly byly od počátku eneolitu, vedle své pohřební funkce, také významnými monumentálními stavbami, kterými zemědělské komunity vymezovaly teritorium svého domova. I po tisíciletích lidé chápali spirituální význam těchto staveb a nezřídka tyto památníky využívali k pohřbívání svých zesnulých a uctívání památky předků. Mohyla, památka předků, měla být viditelná, její úlohou bylo strukturovat krajinu, legitimizovat vlastnická práva a vyjadřovat sounáležitost obyvatel se svým krajem.

Po dlouhou dobu archeologové o existenci dlouhých eneolitických mohyl v Čechách pochybovali. V současnosti probíhající interdisciplinární výzkum je prvním systematickým projektem zaměřeným na hlubší poznání a interpretaci významu těchto monumentálních staveb v Čechách. Za použití řady moderních metod se tak naším výzkumem vrací zapomenuté pohřební areály zpět do našeho živého povědomí. Dokumentární film Domy mrtvých pak tyto monumenty představuje široké veřejnosti. Zachycuje nejen výsledky výzkumů tři mohyl na Podřipsku, ale především vnímání těchto staveb minulými populacemi. Se současnými výzkumy dlouhých mohyl totiž roste naše přesvědčení, že to nebyly jen prosté hrobky, ale že komunitám, které je vybudovaly, dlouhodobě sloužily jako rodinné památníky.

Dosavadní výzkumy českých dlouhých mohyl naznačují, že tyto stavby byly budovány pouze pro jednoho zde pohřbeného jedince. Lidé pak chodili na tato místa uctívat duše svých předků a komunikovat s nimi. Lze si představit, že tato místa bývala mnohem živější, než je tomu na dnešních hřbitovech. Lidé se tu mohli scházet v určitých etapách roku, například v době slunovratu, a pořádat obřady a hostiny, o čemž svědčí i pozůstatky ceremoniálních picích nádob, které tu nacházíme. Pohřební památky už neplnily jen funkci vypravení zemřelého na onen svět, ale hrály významnou roli v manifestaci osobní, a také společenské identity v obou směrech: jak ve vztahu k mrtvým předkům v podsvětí, tak směrem k žijící komunitě, skrze snahu dát na odiv společenský status a rodinné či klanové vazby.

https://info.zcu.cz/clanek.jsp?id=5691